

Læs lektor ph.d ved CBS, Copenhagen Liv Egholm Feldts spændende artikel om hvordan rejsebeskrivelser gennem tiden har skabt vores billede af de fremmede.

Rejseberetninger er fortællinger om at bevæge sig af sted, fra et sted til et andet. Stederne, den rejsende besøger og bevæger sig igennem bliver efterfølgende bundet sammen gennem deres fortælling, som perler på en snor. Den tidsmæssige udstrækning kan være kortere eller længere. Typisk lang tid nok til at blive opslugt af det nye sted og kort tid nok til at opholdet hele tiden er udstrakt mellem at tage af sted og vende hjem. Tidsligheden er dermed til at tage og føle på og sætter rammen for selve rejsen. Hvor indvandrerer og immigranterne formodentlig er kommet til et sted for at blive, kendetegnes den rejsende ved sin mobilitet og den temporalitet som en rejse indebærer. Der er ofte en del traditioner og ritualer omkring selve rejsen. Traditionerne er med til at definere hvilken slags rejsende den rejsende er. Der er steder, der skal besøges af den pilgrimme eller turisten. Nye genstande og skikke, der skal betragtes og undersøges af eventyreren og opdageren. Forhandlinger, hvis skrøbelighed kræver anvendelse af gesandters og købmænds diplomatiske evner. Som rejsen, er også fortællingen om den styret af traditioner. Den fortælles gennem et plot og en genre, der åbner for muligheder og afsætter begrænsninger for, hvad der kan fortælles. Rejseberetningens plot og genre er med til at give rejseberetningen legitimitet i sin samtid og binde fortællingen til allerede etablerede forståelser og skabe genkendelighed hos læseren og tilhøreren. Hvis ikke fortællingen beror på samtidens forestillinger, har det stor betydning for, hvilken legitimitet og troværdighed den kan opnå i samtiden. Derfor reflekterer rejseberetningens genre og plot samtidens mulige måder at tænke bevægelse, beskrivelse og forklaringer på. Når rejseberetningen er af ældre dato, sender den dermed både læseren af sted til ukendt egne og til tidligere tiders forestillinger – en rejse i tid og rum.

Fra 1400 tallet var det ud over pilgrimme, missionærerne og diplomaterne, der samtidig skulle indberette deres gerninger, især handelsrejsende og det vi kan kalde eventyrerne, som begyndte at nedfælde deres rejser. De to mest indflydelsesrige rejseberetninger som er kendt i hele den vestlige verden, både dengang og nu, er nok Marco Polos fantastiske fortællinger i *Il milione*, der blev nedskrevet i slutningen af det 13. Århundrede og Mandevilles *Travels*, der blev udgivet ca. 50 år efter. Disse to fortællinger er også vigtige og interessante eksempler på hvordan rejseberetningerne blev forstået forskelligt til forskellige tider.

Marco Polos rejseberetning faldt ikke i god jord i hans samtid. Den blev betragtet som pure opspind og overstøjet med overdrivelser af vidunderne i Khanens rige. Polo's beskrivelse præsenterede ikke sin læser for den monstrøse fremstilling af det fremmede og anderledes, som man kendte fra tidligere tekster og forbandt med de mere ukendte lande mod Øst. Hans ambition var derimod at skildre de forhold, han faktisk havde set. Det fik den konsekvens at rejseberetningen blev anset for at være en overdrivelse af østlige rigdomme og velorganiserede riger, der slet ikke kunne findes hos de vantro. Hans rejseberetning fik derfor hurtigt tilnavnet *Il milione*.

I modsætning til samtidens opfattelse af Marco Polos rejseberetning som utroværdig, blev Mandevilles *Travels* anset som yderst troværdig i dens samtid. Både Mandeville og *The Travels* blev dog i 1800tallets kildekritiske undersøgelser afsløret som falsknerier. Mandeville var et pseudonym og rejseberetningen baserede sig på en sammenskrivning af forskellige tilgængelige rejseberetninger fra forfatterens samtid. Mandevilles fortjeneste var at samle mange af de tilgængelige kilder om de fremmede til en konsistent fortælling, hvor de forskellige anekdoter og beskrivelser var med til at underbygge hans egne betragtninger og ærinder. I samtiden blev Mandevilles rejseberetning derfor betragtet som mere autentisk end Polos beskrivelser. Det var især fordi han havde afskrevet dele af ældre tekster og krydret den med kirkens antipodiske tænkning, som udgjorde en stor del af den "viden" om de andre og det fremmede, der allerede cirkulerede i hans samtid. Mandevilles rejseberetning var yderst populær i sin samtid, det kan bl.a. ses i de mange overleverede udgaver af hans rejseberetning. Der findes i dag stadig ca. 250 håndskrevne udgaver fra hans samtid, som er skrevet på adskillige sprog. Dertil kommer så det væld af trykte udgaver, der fulgte i halen på bogtrykkerkunstens udbredelse. I dag læses Mandeville igen både for den fantastiske fortælling den er, og fordi fortællingen viser, hvordan man i hans samtid kunne tale om de andre og fremmede.

Rejseberetninger handler altid i en eller anden udstrækning om mødet med det andet og de andre, der enten er anderledes, ukendte eller fremmede. Når det andet og de andre beskrives trækkes samtidig de grænser, der placerer det/dem udenfor det, der hører til i samme gruppe som os/mig. Rejseberetninger fortæller derigennem om hvilke identiteter og tilhørsforhold, der er legitime og genkendelige i rejseberetningens samtid. Derfor har rejseberetninger været yndede og oplagte kilder til at forstå og iagttage historisk produktion af identitet gennem de sidste 40 års forskning. Rejseberetningernes fremmedbilleder har således reflekteret samtidens mentale kosmologi, tilhørsforhold og produktionen af identitet. Rejseberetningerne var ikke kun var en refleksion af

allerede legitime og genkendelige beskrivelser og opfattelser, der cirkulerede i samtiden. De indgik efterfølgende også i det korpus af viden og forståelse, der var med til at definere og sætte mulighedsrummet for, hvilke forestillinger man kunne have om verden, og dem der ikke var os og hvilke drømme om alternative, man kunne drømme.

Netop derfor elsker jeg at læse rejseberetninger. At kunne tage med på rejsen ud i bevidstheden om at jeg kommer hjem igen, med hovedet fulgt af nye forestillinger, tanker og drømme der kan drømmes. Jeg håber, at også I, kære læsere, vil fylde hovedet og tænde for fantasien, når I bliver ført gennem en rejse i tid og rum af en berejst forfatter.